

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 6 maj 1895, kl. 12 midd.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.*

Till konstitutionsutskottets behandling har hänvisats en af herr *E. Olsson* i Kyrkebol inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 100, deruti motionären, under framhållande att tiden numera kunde antagas vara inne för ett borttagande af städernas och deras närmaste omgifnings boktryckerimonopol, upptagit ett af konstitutionsutskottet vid 1884 års riksdag framlagdt förslag derom att §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 1.

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes.

Då boktryckeri utom stad anlägges, skola, i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifterns författare och utgifvare lyda under närmaste stads rätt.

Den nytt boktryckeri inrättar — — — — innehåll och skrifart.

---

§ 5.

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid allmän underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade skriften utkommit, anlagdt är eller, på sätt i § innehåller, vid anläggandet anmäldt blifvit. Stämningstid vare åtta dagar, om boktryckeriet är beläget i stad, men i annat fall fjorton dagar. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid rätten personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvarstad beläggas må, vare han eller det berättigad att sådan qvarstad erhålla medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten i den stad, hvarunder boktryckeriet, enligt § 1, lyder, och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm, inom åtta dagar, och i landsorterna, allra sist inom trenne veckor, efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, ege boktryckare rätt i enahanda ordning, som handräckning till qvarstadens beläggande meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust. Chefen för justitiedepartementet — — — erhålles.

12:o) I frågor om kvarstad böra, i sådant fall, vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — — — inlemnad.

Frågan angående utsträckt rättighet att anlägga boktryckeri har vid flera föregående tillfällen utgjort föremål för Riksdagens öfverläggningar och beslut. Vid riksdagen 1865—1866 väcktes i sådant afseende inom bondeståndet tre särskilda motioner, innefattande förslag, dels att rättigheten till anläggande af boktryckeri måtte vara helt och hållet frigifven, dels att boktryckeri finge anläggas i köping eller sådan by eller annan plats, som räknade minst 500 invånare och vore belägen tre mil från stad, dels ock att sådan rättighet måtte förunnas köpingar och andra samhällen på landet, der folkmängden på ett in-skränktare område uppginge till minst 1,000 personer. Konstitutionsutskottet tillstyrkte bifall till motionerna i den omfattning, att boktryckeri finge anläggas hvar som helst inom eller utom stad, samt afgaf ett i enlighet dermed affattadt förslag till ändring af åtskilliga tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Detta förslag antogs af borgare- och bondestånden att hvila till vidare grundlagsenlig behandling men afslogs af ridderskapet och adeln samt presteståndet, hvarefter förslaget vid omröstning i förstärkt konstitutionsutskott förkastades. Det blef dock återupptaget redan vid 1867 års riksdag. Motion väcktes nemligen då inom Andra Kammaren, åsyftande fullständig frihet för anläggande af boktryckeri såväl i stad som på landet. Denna motion tillstyrktes af konstitutionsutskottet, som för Riksdagen framlade enahanda förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen som vid nästföregående riksdag. Vid ärendets behandling i kamrarne blef detta förslag af Andra Kam-maren till alla delar antaget, hvaremot detsamma af Första Kammaren återförvisades till utskottet för vissa jemkningars iakttagande. Ändradt i enlighet med de inom Första Kammaren framställda anmärkningar, blef derofter förslaget antaget att hvila till 1870 års riksdag, då det af båda kamrarne godkändes. Förslaget vann emellertid icke bifall af Kongl. Maj:t, som i sitt svar å rikssalön den 8 april 1870 meddelade, att Kongl. Maj:t ansett svårighet kunna uppstå att på hvarje ort, der boktryckeri enligt Riksdagens förslag finge anläggas, finna lämplig person för uppdraget att såsom justitiestatsministerns ombud vaka öfver tryckta skrifter allmängörande, med afseende hvarå äfvensom å de kostnader, som genom dessa ombuds aflönande skulle uppstå, samt i betraktande jemväl deraf, att handräckning till verkställande af kvarstad

å tryckt skrift icke skulle kunna å landet med erforderlig skyndsamhet erhållas, Kongl. Maj:t, då förslaget ej heller vore af något trängande behof påkalladt, funnit sig icke böra till detsamma lemna samtycke.

Härefter förekom frågan ej inom Riksdagen förr än år 1881, då inom Andra Kammaren väcktes två motioner, båda afseende fullständigt frigifvande af rättigheten till anläggande af boktryckeri. Konstitutionsutskottet afgaf å nyo förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen, öfverensstämmande, frånsedt en mindre väsentlig skiljaktighet, med det förslag, som af 1870 års Riksdag antogs. Genom begge kamrarnes sammanstämmande beslut blef förslaget hvilande till 1882 års riksdag, då emellertid detsamma, bifallet af Andra Kammaren utan votering, blef af Första Kammaren med 60 röster mot 36 ogilladt och sålunda förföll. Vid 1884 års riksdag återupptogs, i motion inom Andra Kammaren, förslaget med den lydelse, hvori det vid 1882 år riksdag förelåg. Konstitutionsutskottet förklarade sig vidblifva den ställning, utskottet tidigare intagit till frågan, och hemställde, att, med bifall till motionen, såsom hvilande måtte antagas det ändringsförslag, som nu af herr E. Olsson blifvit upptaget. Inom kamrarne rönste dock detta förslag enahanda öde som 1882. Andra Kammaren biföll det nemligen utan votering, under det att Första Kammaren, med 62 röster mot 27, förkastade detsamma.

Sedan dess har något förslag uti förevarande ämne icke förekommit till behandling inom Riksdagen. Visserligen framlades af Kongl. Maj:t uti en den 14 februari 1887 till Riksdagen aflåten proposition ett förslag till ny tryckfrihetslag, jemväl innehållande ett stadgande, enligt hvilket boktryckeri skulle få inrättas »i stad eller köping, Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort», men till följd af Riksdagens upplösning förföll detta förslag utan att hafva blifvit föremål för någon pröfning inom Riksdagen.

Af det vid omförmälda proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 14 februari 1887 inhemtas, att föredragande departementschefen, efter det han erinrat om den af Riksdagen år 1870 i ämnet beslutade grundlagsändring samt om de hufvudsakligaste af de skäl, som föranledt Kongl. Maj:t att derå vägra sanktion, tillstyrkt Kongl. Maj:t att så mycket gå Riksdagens en gång uttalade önskan till mötes, att det medgäfves att anlägga boktryckeri utan särskildt tillstånd i köpingar, samt med Konungens tillstånd å de ställen på landsbygden i öfrigt, der Konungen funne det kunna ske utan åsidosättande af den tillsyn, som åt skrifers utgifvande borde egnas.

Innan utskottet går att afgifva yttrande i förevarande fråga, vill utskottet icke underlåta att framhålla, att utskottet vid behandlingen af den föreliggande motionen äfven tagit i öfvervägande, huruvida *någon* ändring borde vidtagas uti tryckfrihetsförordningen, utan att denna grundlags samtliga bestämmelser underkastades en fullständig revision; och ehuru det härvid syntes utskottet vara synnerligen önskligt, att en dylik revision af tryckfrihetsförordningen i dess helhet kunde komma till stånd, har utskottet likväl ansett det nu icke vara lämpligt att inlåta sig på ett så omfattande arbete, då någon utsigt att under innevarande riksdag kunna fullborda detta icke förefunnits, samt, enligt utskottets åsigt, en förändring uti nu ifrågavarande grundlagsstadganden torde kunna genomföras, utan att störande inverka på sammanhanget mellan tryckfrihetsförordningens bestämmelser i öfrigt.

Af den ofvan lemnade redogörelsen öfver behandlingen vid föregående riksdagar af frågan om utsträckt rättighet att anlägga boktryckeri synes, att konstitutionsutskottet, då yttrande i ämnet af utskottet förut afgifvits, uttalat sig till förmån för en sådan utsträckning, som nu af motionären förordas. Då, enligt utskottets åsigt, viktiga skäl förefinnas för medgifvande af större frihet uti förevarande hänseende, anser utskottet sig böra i hufvudsak ansluta sig till motionärens uppfattning i denna fråga. Det kan nemligen icke förnekas, att stadgandet i 1 § 5 mom. tryckfrihetsförordningen, som förbjuder anläggande af boktryckeri annorstädes än i stad eller inom ett afstånd derifrån af högst en half mil, innefattar ett band på ett verksamt medel till befordrande af en allmännare bildning och tillika en inskränkning uti näringsfriheten. En utvidgning af ifrågavarande rättighet torde sålunda endast utgöra en följdriktig tillämpning af de i vårt land gällande viktiga grundsatserna, att upplysningen bör i möjligaste mån spridas till alla samhällsklasser och att hvarje näring bör befrias från de band, som hämma dess utveckling. Med skäl torde äfven kunna påstås, att behofvet af en förändring i motionens syfte allt mera tydligt gifvit sig till känna. Många af landets köpingar och flera andra samhällen, som till följd af de senaste årtiondenas lättade kommunikationer och lifligare näringsverksamhet uppstått, hafva numera nått en sådan utveckling, att de i afseende å folkmängd, affärlif och betydenhet i öfrigt öfverträffa åtskilliga städer inom riket. För dessa köpingar och samhällen skulle rättigheten att anlägga boktryckeri otvifvelaktigt fylla ett verkligt behof. Det torde nemligen icke kunna bestridas, att det för hvarje ort af den betydelse som de nu omnämnda skulle medföra viktiga fördelar, om den beroddes möjlighet att hafva en egen tidning, som icke

blott kunde meddela snabba underrättelser rörande ortens kommunala och rättsliga angelägenheter samt bidra till näringslifvets utveckling utan äfven vore i tillfälle att behandla de lokala spörsmål, hvilka för trakten äro af särskildt intresse, men som ej kunna få någon tillfredsställande behandling i de stora tidningarna eller ens i provinsblad, utgifna på längre afstånd från orten i fråga. Många platser å landsbygden hafva visserligen redan nu sådana, särskildt för dem afsedda tidningar, men den omständigheten att dessa icke få tryckas aunorstädes än i stad, som kanske ligger mycket långt aflägsset, förorsakar naturligtvis både utgifvare och allmänhet så mycken tidsförlust och så betydligt ökade kostnader, att ändamålet med dylika tidningar icke till fullo ernås.

Beträffande den omfattning, i hvilken den ifrågasatta utsträckningen må kunna medgifvas, anser utskottet, att det visserligen vore följdriktigast att förorda en sådan utsträckning af ifrågavarande rättighet, som motionären föreslagit, men då af hvad förut blifvit anfördt torde framgå, att det hufvudsakligen lär vara köpingar och dermed jemförliga, mera betydande orter, för hvilka nämnda rättighet kan sägas vara af behovet verkligen påkallad, samt det torde vara synnerligen svårt att på ett tillfredsställande sätt i grundlagen bestämma beskaffenheten af de orter, hvilka sålunda jemte köpingar kunna anses vara i behof af tryckerier, har utskottet funnit det vara lämpligast, att den förevarande rättigheten bestämmas på sätt Kongl. Maj:t uti ofvan omförmälda, år 1887 till Riksdagen afgifna proposition föreslagit, eller så, att det medgifves att anlägga boktryckeri i städer och köpingar, samt att åt Konungen öfverlemnas att uppå skeende framställning tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort. För frågans lyckliga lösning torde detta äfven vara förmånligast, då ett förslag af sådant innehåll kan antagas hafva bästa utsigt att vinna bifall både af Riksdag och Kongl. Maj:t. Mot samma förslag torde nemligen icke med fog kunna göras gällande de anmärkingar — afseende hufvudsakligen de svårigheter, som å landet skulle vara förenade med tillsynen öfver tryckeriverksamhetens utöfning — hvilka såväl inom Riksdagen som af Kongl. Maj:t blifvit rigtade mot förut i ämnet framlagda förslag. Visserligen innebär utskottets ofvannämnda förslag i någon mån en inskränkning uti den nu medgifna rättigheten att på landet anlägga boktryckeri inom en half mils afstånd från stad, men denna omständighet torde icke kunna tillmätas någon betydelse i jemförelse med fördelen af ett likformigt stadgande beträffande anläggning af boktryckerier utom stad eller köping.

Den utsträckta rättighet i afseende å boktryckeriers anläggande, som nu af utskottet föreslagits, påkallar äfven förändringar uti vissa andra af tryckfrihetsförordningens stadganden. Sålunda torde det behöfva närmare bestämmas, under hvilken domstol de tryckerier skola höra, som kunna komma att inrättas i köpingar och andra orter å landsbygden, äfvensom huru med stämningstiden skall förhållas i mål rörande sådana tryckerier. I förstnämnda hänseende anser utskottet det vara nödvändigt, att alla tryckfrihetsmål, äfven sådana som röra nu omförmälda tryckerier, böra behandlas vid rådstufvurätt, på det att brott emot tryckfrihetsförordningen må kunna beifras med den skyndsamt, som är behöflig, för att icke verkan af anställdt åtal må blifva förfelad. Beträffande vid *hvilken* rådstufvurätt mål rörande tryckerier å landet skola upptagas, föreslås i motionen, att detta skulle ske vid rådstufvurätten i närmaste stad. Utskottet har emellertid, för att icke genom ett sådant stadgande den oegentligheten skulle uppkomma, att, till följd af föreskrifterna rörande anmälan om tryckeris inrättande eller öfvertagande af annan egare, Konungens befallningshafvande skulle kunna få embetsåligganden att ombesörja å ort belägen utom länet, funnit lämpligast vara, att mål rörande boktryckerier å landsbygden handläggas af rådstufvurätten i närmaste *inom länet* belägna stad. Härjemte har utskottet ansett nödigt, att åt de bestämmelser, som afse dessa förhållanden, bör gifvas en sådan affattning, att deraf tydliggen framgår, under hvilken domstol de tryckerier höra, hvilka äro anlagda i stad som lyder under landsrätt; och får utskottet i detta sammanhang tillika hemställa, att hvad i § 5 mom. 6 tryckfrihetsförordningen förekommer om tryckfrihetsmåls upptagande, »i Stockholm vid första allmänna underrätt, i öfriga städer, der första och andra underrätt finnas, vid den sistnämnda, akademiernas jurisdiktionsrätt, enligt deras konstitutioner, dock oförkränt», måtte utgå, såsom numera saknande all tillämplighet.

Hvad angår stämningstiden i tryckfrihetsmål, synes den nu föreskrifna tiden af åtta dagar vara i afseende å ort, som i allmänhet lyder under landsrätt, väl kort, emedan fall skulle kunna förekomma, särdeles i de norra orterna, då stämningens delgifvande inom nämnda tid vore en omöjlighet, och har utskottet därför ansett nödigt, att stämningstiden, då boktryckeri är beläget annorstädes än i stad, der rådstufvurätt finnes, bestämmas till fjorton dagar.

I öfriga delar af tryckfrihetsförordningen anser utskottet annan förändring i följd af den föreslagna utvidgade friheten att anlägga boktryckeri icke erforderlig, än den, som i § 5 mom. 8 och 12 betingas

deraf, att chefen för justitiedepartementet eller hans ombud måste ega rätt att, för erhållande af qvarstad å sådan skrift, som utgifvits från tryckeri å landet, påkalla biträde af närmaste kronobetjent.

I enlighet med hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, ville antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af nedanstående paragrafer i tryckfrihetsförordningen:

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

(Nuvarande lydelse:)

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, *uti stad eller inom ett afstånd derifrån af högst en half mil.*

Då ett boktryckeri sålunda utom stad anlägges, skola, i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifterns författare och utgifvare lyda under stadens rätt.

Den ett nytt boktryckeri inrättar
— — — — innehåll och skrifart.

(Föreslagen lydelse:)

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, *uti stad eller köping; Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort.*

Då boktryckeri anlägges å ort, som lyder under landsrätt, skola i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifterns författare och utgifvare lyda under rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, der sådan rätt finnes.

Den nytt boktryckeri inrättar
— — — — innehåll och skrifart.

§ 5.

(Nuvarande lydelse):

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid allmän underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade skriften utkommit, anlagdt är eller, på sätt 1 § innehåller, vid anläggandet anmäldt blifvit. I Stockholm sker detta upptagande vid första allmänna underrätt; i öfriga städer, der första och andra underrätt finnas, vid den sistnämnda; akademiernas jurisdiktionsrätt, enligt deras konstitutioner, dock oförkränt. Stämningstiden vare i allt fall, ehvad tryckeriet inom eller, på sätt nyssnämnda § utstakar, utom staden är beläget, enahanda, och förhålles dermed, som, om stämningstid i staden, lag säger. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid sådan rätt personligen till svar stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad, att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvarstad be-

Bih. till Riksd. Prot. 1895. 3 Saml. 12 Häft.

(Föreslagen lydelse:)

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid rådstufvurätten i den stad, der skrift, som föranledt åtal, blifvit tryckt, eller, om den blifvit tryckt å ort, som lyder under landsrätt, vid rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad. Stämningstiden vare åtta dagar, om boktryckeriet är beläget i stad, der rådstufvurätt finnes, men i annat fall fjorton dagar. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid rätten personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad, att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvarstad be-

(Nuvarande lydelse:)

läggas må, vare han eller det berättigad, att i Stockholm, genom biträde af öfverståthållareembetet och i öfriga städer samt orterna, medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af den magistrat, hvarunder boktryckeriet, enligt § 1, lyder, sådan qvarstad erhålla; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm inom åtta dagar, och i landsorterna, allra sist inom trenne veckor, efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, eger boktryckaren rätt, i enahanda ordning, som handräckning af magistraten till qvarstadens beläggande meddelad blifvit,

(Föreslagen lydelse:)

läggas må, vare han eller det berättigad att sådan qvarstad erhålla medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten i den stad, under hvilkens rådstufvurätt boktryckeriet, enligt § 1, lyder, och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm, inom åtta dagar, och i landsorterna, allra sist inom trenne veckor, efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, ege boktryckare rätt i enahanda ordning, som handräckning till qvarstadens beläggar-

(Nuvarande lydelse:)

att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust.

Chefen för justitie-departementet
— — — — — erhållas.

12:o) I frågor om qvarstad böra, i sådant fall, *Konungens befallningshafvande och vederbörande magistrater* ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — inlemnad.

(Föreslagen lydelse:)

de meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust.

Chefen för justitiedepartementet
— — — — — erhållas.

12:o) I frågor om qvarstad böra, i sådant fall, *vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent* ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — inlemnad.

Stockholm den 3 maj 1895.

På konstitutionsutskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservationer:

af herrar *Alin, Gustaf Berg, Nyström* och *Helander*, som anført:
»I sitt memorial med förslag till ny tryckfrihetsförordning yttrade konstitutionsutskottet vid 1871 års riksdag bland annat: »Ju friare pressen är och ju större i följd deraf dess inflytande på det allmänna tänkesättet, desto mera ligger det magt uppå, att den i regeringsformen jemväl uttalade grundsatsen om skyldighet för den, som begått brott genom tryckt skrift, att därför ansvara, inom den speciella tryckfrihetslagstiftningen så genomföres och tillämpas, att lagen lemnar samhället och dess medlemmar allt det skydd mot pressens missbruk, man af den kan fordra. Sådana fordringar må visserligen icke sträckas

derhän, att lagen skulle kunna helt och hållet förekomma missbruken eller förebygga deras skadliga verkningar, men om det skulle visa sig, att lagen hvilat på så origtiga principer, att den icke blott saknar förmåga att på ett för den oförvillade rättskänslan tillfredsställande sätt bestraffa missbruken, sedan de en gång framträdt, utan ock i icke ringa mån bidrager att framkalla dem, så ligger häri utan tvifvel en stark uppfordran till lagstiftaren att tillse, huru ändring i ett så beskaffadt förhållande må kunna beredas. Anmärkningar af denna allvarsamma art hafva esomoftast och i senare tider med stor styrka rigtats mot de delar af tryckfrihetsförordningen, af hvilkas ändamålsenliga affattning möjligheten att till förtjent straff befordra den verkliga gerningsmannen vid ett begånget tryckfrihetsbrott väsentligen beror, nemligen bestämmelserna om ansvarighet för tryckt skrifts innehåll och om tryckfrihetsnämndens sammansättning.» I sin redogörelse för dessa anmärkningar framhöll utskottet, att bestämmelserna om ansvarigheten för innehållet i andra tryckta skrifter än periodiska äro sådana, att »det sannerligen icke fordras mycken förslagenhet för att med begagnande af dessa lagens stadganden bringa det derhän, att den offentliga magten, då ett tryckfrihetsbrott blifvit begånget, icke har annat val än att straffa en oskyldig eller låta brottet blifva ostraffadt»; — att stadgandena om ansvarigheten för periodiska skrifers innehåll äro sådana, att de bidragit att framkalla »det för rättskänslan upprörande och i hvarje annat civiliseradt samhälle okända förhållande, att gerningsmannen till en begången förbrytelse kan köpa sig fri från straff och hvälfva detta på en för förbrytelsen främmande, stundom alldeles otillräknelig person»; — samt att bestämmelserna om sammansättningen af den nämnd, som i tryckfrihetsmål har att i stället för domaren afgöra frågan om den tilltalades skuld eller oskuld, äro sådana, att denna nämnd »icke motsvarar de anspråk, som på en så vigtig institution kunna och böra ställas.»

Samma dom som utskottet sålunda fälde öfver tryckfrihetsförordningens stadganden om ansvarigheten för tryckt skrifts innehåll uttalades i motiverna till 1887 års kongl. förslag till ny tryckfrihetslag, der särskildt med anledning af tillämpningen af stadgandena om ansvarigheten för periodiska skrifter yttrades följande ord: »En lag, som tillstädjer eller rent af inbjuder till ett sådant för rättskänslan upprörande handlingssätt, kan ej göra anspråk på det anseende och den helgd, som borde tillkomma den, särskildt i dess egenskap af grundlag.» »Men», heter det vidare i dessa motiv, »till en revision af tryckfrihetslagstiftningen finnas äfven andra skäl. I fråga om straff för tryck-

frihetsbrott, om vilkoren för idkande af boktryckerirörelse och bokhandel, om åtalsrätt och rätt att belägga tryckt skrift med qvarstad, om juryns sammansättning och reglerna för dess verksamhet samt om rättegången i öfrigt i tryckfrihetsmål, äfvensom om vilkoren för spridning här i riket af utländska skrifter och ansvar för dylika skrifers innehåll lemna lagen rum för allvarsamma anmärkningar. Dess uppställning är synnerligen oredig. Ämnena förekomma blandade om hvarandra på ett sätt, som gör uppfattningen svår och tillämpningen i hög grad osäker och vacklande. Sjelfva språket afviker på ett ingalunda lyckligt sätt från de öfriga grundlagarnes och från det i lagstiftningen i allmänhet vedertagna.» —

En lag af dylik beskaffenhet bör icke få bestå längre, än alldeles nödvändigt är. Utskottet har också förklarat en fullständig revision af tryckfrihetsförordningen vara »synnerligen önskvärd», men då någon utsigt att under innevarande riksdag kunna fullborda ett så omfattande arbete icke förefunnits, har det inskränkt sig till att med anledning af enskild motion utarbeta och framlägga förestående förslag till ändring af § 1 mom. 5 och § 5 mom. 6, 8 och 12 i nu ifrågavarande lag. Då detta förslag i sig sjelft är af tvifvelaktig fördel, då den förändring det innebär i hvarje händelse är af mycket ringa betydelse i jämförelse med dem, som tryckfrihetsförordningens grofva och för rättskänslan upprörande brister bort mana utskottet att, då det vill beträda de partiella reformernas väg, i första rummet föreslå, och då slutligen detta förslags antagande snarare skulle vara egnadt att undanskjuta än att påskynda den fullständiga revision af tryckfrihetslagen, som äfven enligt utskottets mening är *synnerligen önskvärd*, så hafva vi ansett oss böra mot framläggandet af detta förslag anföra vår reservation»;

af herr *Elowson*, som yttrat:

»Den af herr E. Olsson afgifna motion, n:o 100, afser ändring af dels § 1, dels § 5 i gällande tryckfrihetsförordning. Genom den af motionären föreslagna ändringen i § 1 skulle vinnas en utvidgning af rätten att anlägga boktryckerier, i det att nämnda rätt skulle jemväl förunnas landsbygden i samma omfång och samma mening som den nu tillkommer stad.

Det förslag, som utskottet med anledning af motionen framställt beträffande § 1, innehåller tre särskilda bestämmingar. Genom den första bestämmningen skulle en utvidgning af friheten att anlägga boktryckerier vinnas, enär rätten till sådan anläggning skulle blifva inom köping lika ovilkorlig som inom stad. Den andra bestämmningen åter

skulle medföra en väsentlig inskränkning af en grundlagsenlig rättighet, som i följd af tryckfrihetsförordningens stadgande tillkommer alla dem, som äro bosatta inom en half mil från stad. Genom den tredje bestämningen, enligt hvilken anläggning af boktryckeri på landsbygden blefve beroende af Konungens pröfning, skulle rätten att utom stad eller köping anlägga boktryckeri blifva blott vilkorlig.

Såsom af utskottets utlåtande synes, väcktes vid riksdagen 1865 —1866 förslag derom, att rättighet till anläggning af boktryckeri skulle äfven beträffande landsbygden blifva ovilkorlig. För behandlingen af nämnda förslag lemnar utskottet en öfersigt samt anför tillika, hurusom den af Riksdagen år 1870 beslutade ändringen i 1 § 5 mom. tryckfrihetsordningen icke vann Kongl. Maj:ts bifall.

Den af utskottet nu föreslagna bestämmelsen om utsträckning till köpingar af den ovilkorliga rätten att anlägga boktryckeri står i öfverensstämmelse med motionärens förslag och med de åsikter, som Riksdagen år 1870 och jemväl 1881 omfattat. För min del biträder jag nämnda bestämmelse. Deremot anser jag mig icke kunna medverka till genomförande af den bestämmelsen, att alla de som bygga och bo inom en half mil från stad skola beröfvas en dem i grundlagen medgifven rätt. Utskottet har heller icke angifvit annat skäl för den föreslagna inskränkningen af en grundlagsskyddad rätt än »fördelen af ett likformigt stadgande beträffande anläggning af boktryckerier utom stad eller köping».

Den tredje bestämmelsen i utskottets förslag, enligt hvilken inrättande af boktryckeri på landsbygden skulle göras beroende af Konungens pröfning, torde vara af beskaffenhet att icke böra vinna Riksdagens godkännande. Med en vexlande uppfattning inom konseljen af tryckfrihetens fördelar eller olägenheter skulle helt visst periodvis följa benägenhet eller obenägenhet för boktryckeriers inrättande på landsbygden. Under en period torde ansökningar derom temligen undantagslöst beviljas, under en annan period åter systematiskt afslås.

Den af utskottet föreslagna ordalydelsen beträffande rätten till anläggning af boktryckeri å landet synes kunna gifva anledning till väsentligt olika tolkningar. Ansökning om boktryckeris anläggning lär icke kunna helt opersonligt beviljas en på landsbygden belägen ort såsom sådan, utan skulle väl afse en på den orten bosatt person eller der befintlig firma. När innehafvaren af en eller annan anledning upphör med sitt boktryckeri, så lär detta icke utan förnyad ansökan, hvars beviljande är oviss, kunna öfvergå till annan person eller firma.

Med afseende derpå, att boktryckeri, som efter den ifrågasatta

lagens antagande skulle komma att på landsbygden inrättas, sannolikt icke blefve i allmänhet af särdeles stor omfattning, så synes det icke vara erforderligt att dertill i hvarje särskildt fall påkalla Konungens pröfning. Då man anser det ändamålsenligt, att aktiebolag af hvilken storlek som helst kan komma till stånd utan Konungens sanktion, så lär det vara minst sagdt oegentligt att såsom en ny bestämmelse i grundlagen införa en dylik sanktion i fråga om anläggning på landsbygden af ett boktryckeri huru litet som helst.

Då utskottet anser likformighet i de stadganden, som afse anläggning af boktryckeri i stad och i köping vara en fördel, så vill det synas, som skulle fördelen blifva ännu större, om likformigheten i berörda afseende finge utsträckas till hela riket. Utskottet medgifver ock, att en utsträckning af rättigheten att anlägga boktryckeri i den omfattning, som af motionären föreslagits, vore följdriktigast.

Utsigterna för ett bifall till motionärens förslag synas för närvarande icke mycket lofvande. Men äfven om man af teoretiska skäl ville genomföra detta förslag, så kunde väl boktryckerier utom stad eller köping komma till stånd endast på vissa platser, der en större befolkning är samlad på ett mera begränsadt område. En bland fördelarne af en sådan anordning, hvarigenom boktryckerier kunde på landsbygden anläggas, vore tvifvelsutan den, att mindre lokaltidningar, hufvudsakligen afsedda för de rättsliga och kommunala angelägenheterna inom orten, kunde uppstå. Men för att detta skulle inträffa fordrades för visso, att ett boktryckeri på landsbygden hade att för sitt bestånd räkna på det intresse för intellektuel odling, som kunde inom en relativt talrik befolkning vara att förvänta. För den skull kunde man förmoda, att boktryckerier skulle på landsbygden anläggas endast inom vissa större samhällen, exempelvis sådana som hade egen municipalförvaltning. Inom sådana samhällen skulle ock den af tryckfrihetsförordningen föreskrifna kontrollen beträffande tryckerier och deras publikationer utan någon som helst svårighet kunna erhållas.

Af praktiska skäl skulle det af Riksdagen förut antagna och nu af motionären upprepade förslaget om utvidgad frihet att anlägga boktryckerier kunna vinna en god lösning, om rätten att på landsbygden anlägga tryckerier blefve å ena sidan ovilkorlig såsom den nu är i stad, men å andra sidan begränsad till köpingar och sådana samhällen, inom hvilka ordningsstadgan för rikets städer är gällande.

Beträffande utskottets förslag till ändringar i § 5 af tryckfrihetsförordningen har jag icke något att invända.

I öfverensstämmelse med dessa mina åsikter har jag ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af herr E. Olsons motion, n:o 100, ville antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af nedanstående paragrafer i tryckfrihetsförordningen:

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

Nuvarande lydelse.

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stånde hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, uti stad eller inom ett afstånd derifrån af högst en half mil.

Då ett boktryckeri sålunda utom stad anlägges, skola, i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifterns författare och utgifvare lyda under stadens rätt.

Den ett nytt boktryckeri inrättar
— — — innehåll och skrifart.

Förslagen lydelse.

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stånde hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, uti stad eller inom ett afstånd derifrån af högst en half mil *eller uti köping eller uti samhälle, inom hvilket ordningsstadgan för rikets städer är gällande.*

Då boktryckeri anlägges å ort, som lyder under landsrätt, skola i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifterns författare och utgifvare lyda under rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, der sådan rätt finnes.

Den nytt boktryckeri inrättar
— — — innehåll och skrifart.

§ 5.

Nuvarande lydelse.

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid allmän underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade skriften utkommit, anlagdt är eller, på sätt 1 § innehåller, vid anläggandet anmaldt blifvit. I Stockholm sker detta upptagande vid första allmänna underrätt; i öfriga städer, der första och andra underrätt finnas, vid den sistnämnda; akademiernas jurisdiktionsrätt, enligt deras konstitutioner, dock oförkränkt. Stämningstiden vare, i allt fall, ehvad tryckeriet inom eller, på sätt nyssnämnda § utstakar, utom staden är beläget, enahanda, och förhålles dermed, som, om stämningstid i staden, lag säger. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid sådan rätt personligen till svar stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad, att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvar-

Bih. till Riksd. Prot. 1895. 3 Saml.

Föreslagen lydelse.

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid rådstufvurätten i den stad, der skrift, som föranledt åtal, blifvit tryckt, eller, om den blifvit tryckt å ort, som lyder under landsrätt, vid rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad. Stämningstiden vare åtta dagar, om boktryckeriet är beläget i stad, der rådstufvurätt finnes, men i annat fall fjorton dagar. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid rätten personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad, att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvarstad be-

12 Häft.

3

Nuvarande lydelse.

stad beläggas må, vare han eller det berättigad, att i Stockholm, genom biträde af öfverståthållareembetet och i öfriga städer samt orterna, medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af den magistrat, hvarunder boktryckeriet, enligt § 1, lyder, sådan qvarstad erhålla; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm inom åtta dagar, och i landsorterna, allra sist inom trenne veckor, efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, eger boktryckaren rätt, i enahanda ordning, som handräckning af magistraten

Föreslagen lydelse.

läggas må, vare han eller det berättigad att sådan qvarstad erhålla medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten i den stad, under hvilkens rådstufvurätt boktryckeriet, enligt § 1, lyder, och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm, inom åtta dagar, och i landsorterna, allra sist inom trenne veckor, efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, eger boktryckare rätt i enahanda ordning, som handräckning till qvarstadens beläggan-

Nuvarande lydelse.

till qvarstadens beläggande meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust.

Chefen för justitie-departementet — — — — — erhållas.

12:o) I frågor om qvarstad böra, i sådant fall, *Konungens befallningshafvande och vederbörande magistrater* ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — inlemnad.

Föreslagen lydelse.

de meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust. Chefen för justitiedepartementet — — — — — erhållas

12:o) I frågor om qvarstad böra, i sådant fall, *vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent* ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — inlemnad»;

samt af herr *Johnsson*, som ansett, att, då åtskilliga samhällen, der ordningsstadgan för rikets städer tillämpas, såväl med afseende å invånareantal som i merkantilt hänseende kunna vara af större betydelse än en del mindre köpingar, utskottets förslag till ändrad lydelse af § 1 mom. 5 tryckfrihetsförordningen bort hafva följande lydelse:

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskafhet eller vidd honom tjenligt synes, *uti stad eller köping eller samhälle, inom hvilket ordningsstadgan för rikets städer är gällande; Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort.*

Då boktryckeri anlägges å ort, som lyder under landsrätt, skola i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifter författare och utgifvare lyda under rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, der sådan rätt finnes.

Den nytt boktryckeri inrättar — — — — innehåll och skrifart.